

جغرافیا و آمایش شهری - منطقه‌ای، شماره ۲۳، تابستان ۱۳۹۶

وصول مقاله: ۱۳۹۵/۵/۲۲

تأیید نهایی: ۱۳۹۵/۱۲/۲۰

صفحات: ۱۲۶ - ۱۱۳

سرمایه‌گذاری بخش خصوصی راهبردی برای مبارزه با فقر روستایی مورد شناسی: دهستان صائین‌قلعه، شهرستان ابهر

دکتر جمشید عینالی^۱، احمد رومیانی^۲، سمیه صانعی^۳

چکیده

برخلاف پیشرفت‌های عظیم اقتصادی در جهان، در حال حاضر میلیون‌ها نفر که بیشترشان در نواحی روستایی زندگی می‌کنند، همچنان در فقر به سر می‌برند. از آنجاکه تأمین رفاه اجتماعی و کاهش فقر از جمله مهمترین اهداف هر نظام اقتصادی است؛ از این رو فراهم کردن شرایط مناسب برای زندگی تمامی اقشار جامعه، نیازمند برنامه‌ریزی و فراگرفتن راهبردهای مناسب تأمین مالی از قبیل سرمایه‌گذاری در توسعه روستایی با هدف تنوع‌بخشی به تأمین اشتغال و درآمد است. هدف از این پژوهش، بررسی نقش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در کاهش فقر روستایی در روستاهای دهستان «صائین‌قلعه» از توابع شهرستان ابهر در استان زنجان می‌باشد. نوع تحقیق کاربردی و روش مورد استفاده، توصیفی-تحلیلی است. برای گردآوری داده‌ها از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق ۳۳۴۳ خانوار ساکن در دهستان صائین‌قلعه است که طبق فرمول اصلاح‌شده کوکران، ۱۰۴ پرسشنامه به صورت تصادفی بین خانوارهای روستایی محدوده مورد مطالعه توزیع شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمارهای توصیفی و استنباطی (آزمون t تک‌نمونه‌ای، ویلکاکسون و همبستگی) و مدل ویکور بهره گرفته شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد، بین سرمایه‌گذارهای بخش خصوصی و کاهش فقر در روستاهای مورد مطالعه، رابطه معناداری وجود دارد؛ به طوری که اکثر میانگین‌ها برای مؤلفه‌های مورد نظر بالاتر از حد متوسط بوده و نشان‌دهنده این است که سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، توانسته است تغییرات معناداری را در مؤلفه‌های کاهش فقر روستایی مورد استفاده در تحقیق، در محدوده مورد مطالعه ایجاد کند. همچنین، تحلیل فضایی اثرگذاری سرمایه‌گذاری خصوصی بر روی شاخص‌های فقر روستایی در محدوده مورد مطالعه نشان می‌دهد که در بین نقاط روستایی دهستان، تفاوت برخورداری بسیار بالایی مشاهده می‌شود که در بین روستاهای نمونه، روستای «صائین‌قلعه» بهترین رتبه و روستای «ارهان» کمترین رتبه را در برخورداری از اثرات سرمایه‌گذاری خصوصی در بهبود شاخص‌های فقر روستایی دارند.

کلید واژگان: سرمایه‌گذاری، فقر، توسعه روستایی، دهستان صائین‌قلعه.

مقدمه

یکی از موضوعات اساسی در مباحث توسعه روستایی، نحوه مقابله با فقر روستایی است. به طوری که، امروزه بیش از ۷۵ درصد از فقرای جهان در مناطق روستایی، در کشورهای در حال توسعه زندگی می‌کنند که از مواردی از قبیل سطح پایین خدمات عمومی به ویژه آموزش و اطلاعات، دسترسی اندک به منابع مالی و سرمایه‌ای، نازل بودن سطح کیفیت زندگی، پایین بودن امنیت غذایی و نارسایی تأمین کالری مورد نیاز، پایین بودن فرصت‌های اشتغال و درآمد و نظایر آن به عنوان موانع توسعه پایدار روستایی رنج می‌برند (Aref, 2011:498; IEG, 2012:2). به عبارت دیگر، مناطق روستایی در کشورهای در حال توسعه با ضعف‌های متعددی در زیرساخت‌های فیزیکی و اجتماعی از قبیل دسترسی به راه‌های ارتباطی و سیستم حمل و نقل؛ نارسایی تأسیسات زیربنایی و ضعف فناوری مورد استفاده؛ ارتباط کم بین صنعت، کشاورزی و بازار؛ تأمین مالی پروژه‌های کشاورزی؛ سرمایه‌گذاری اندک در منابع آب و خاک؛ سنتی بودن فرایند تولید؛ سالمند شدن نیروی کار فعال در این بخش و نامناسب بودن تحقیقات کشاورزی در جهت ارتقای سطح زیرکشت؛ ضعف اطلاع‌رسانی در مورد بازار و نیازها و سلاقی مصرف‌کنندگان، مواجه هستند (OECD, 2006: 19-20; OECD, 2012:126) که این مسائل عمدتاً ریشه در فقر روستایی داشته و می‌تواند زمینه را برای تعمیق فقر روستایی و بروز نابرابری منطقه‌ای به عنوان یکی از موانع توسعه پایدار فراهم کند.

به عقیده بسیاری از محققان، سرمایه‌گذاری و تأمین منابع مالی، به عنوان یکی از مهمترین راهبردها و سیاست‌های توسعه روستایی موفقیت‌آمیز در جهت رسیدن به معیشت پایدار و بهبود زندگی از طریق تأمین اهدافی همچون افزایش تولید، تأمین و متنوع‌سازی منابع اشتغال و درآمد، ایجاد ارزش افزوده و تأمین غذا، نوآوری و کارآفرینی، توسعه صنایع تبدیلی و کوچک‌مقیاس کشاورزی روستاییان به شمار می‌آید (Miller et al, 2010:15). به طوری که، گسترش

جریان سرمایه‌های مالی و پولی بخش خصوصی به عنوان موتور محرک کارآفرینی روستایی از سه طریق عمده صورت می‌گیرد (صرامی، ۱۳۸۶: ۱۰۱؛ رضوانی، اکبری‌ان‌رونیزی و رجایی، ۱۳۸۷: ۱؛ رومیانی، ۱۳۹۲: ۲۳): الف- سرمایه می‌تواند از طریق بانک‌ها و مؤسسات مالی شهری و روستایی در قالب اعتباراتی باشد که در اختیار کشاورزان و شاغلان روستایی قرار داده می‌شود. ب- ممکن است به شکل پول‌هایی باشد که از طرف ساکنان شهر برای اقوام ساکن در روستا حواله می‌شود. ج- ممکن است به شکل سرمایه‌گذاری در توسعه فعالیت‌های فردی- خانوادگی و صنایع روستایی از طریق بخش خصوصی یا دولتی یا پروژه‌ها اهدایی باشد (Friedman, 1982, 18؛ صرامی، ۱۳۸۶: ۱۰۱). این جریان‌ها می‌تواند بین مناطق شهری و روستایی در کشورهای در حال توسعه، منجر به تسهیل فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی شود و به تشکیل سرمایه اقتصادی و اجتماعی کمک کند (Zhang et al, 2006: 446-58). بنابراین، سرمایه‌گذاری افراد مهاجرت کرده از مناطق روستایی و مشغول در شهر، از یک سو، به توسعه اقتصادی روستاها و فرصت‌های کسب درآمد، توسعه خدمات، تنوع منابع مالی و تنوع ریسک‌پذیری ساکنان روستایی در قالب اجماع و ائتلاف خانوادگی کمک کرده است (Sana and Massey, 2005: 509-28; Yang et al, 2006: 123-25). و از سویی دیگر، می‌تواند به کاهش مشکلات خانواده و یا غنی‌سازی نسبی بهزیستی و رفاه آنها کمک کرده و زمینه ارتقای کارآفرینی و مهارت را فراهم کند (Chen and Korinek, 2010: 963-987).

در چند دهه اخیر، با بررسی معیشت و فقر روستایی و مسائل ناشی از آن در ایران، توسعه روستایی در مناطقی که دارای پتانسیل و ظرفیت‌های مناسبی هستند، گسترش پیدا کرده و زمینه‌های سرمایه‌گذاری فردی و خصوصی را فراهم کرده است؛ بنابراین، مطالعه تأثیرات سرمایه‌گذاری در ابعاد مختلف توسعه روستایی با رویکرد توسعه پایدار، بسیار مهم و ضروری می‌باشد. در این پژوهش، تمرکز مطالعه در محدوده شهرستان

(Hautala, 2013:17) می‌تواند به افزایش ثروت و ذخیرهٔ اموال جامعه منجر شده و زمینه را برای راه‌اندازی یا حفظ کسب‌وکارهای مختلف مهیا کند (Miller et al, 2010:xiii). به عبارت دیگر، این نوع سرمایه از دیدگاه آدام اسمیت و مارکس در زمرهٔ سرمایه‌های در گردش تلقی می‌شود که پشتوانهٔ سرمایه‌های ثابت بوده و به دلیل خاصیت در جریان بودن آن وابستگی بسیار زیادی به شرایط سیاسی و اقتصادی منطقه دارد (صادقی و قنبری، ۱۳۸۸: ۵). آدام اسمیت در کتاب «سرمایه ملل» می‌گوید: «با افزایش بی‌عدالتی و فساد، سرمایه‌های در گردش از فعالیت بازمانده و به صورت گنجینه نمود می‌یابد که این امر نشانهٔ اضمحلال اقتصاد و ضعف مدیریت بوده و اقتصاد کشور را دچار بحران می‌کند» (کاظمی، ۱۳۹۰: ۲۱). از سویی دیگر، سرمایه‌های مالی با رشد ارتباطات و فناوری در عصر کنونی، قابلیت تحرک بیشتری پیدا کرده و از طریق جهانی شدن اقتصاد و ارتباطات، شبکه‌های مالی در جهان شکل گرفته است که به واسطهٔ آن سرمایه‌ها می‌تواند به آسانی از نقطه‌ای به نقاط دیگر منتقل شود (Gaisford, 1995:176).

شارل ژید (۱۳۴۳) معتقد است، دو نوع سرمایه وجود دارد: الف- سرمایه جاری؛ آن قسمت از سرمایه است که فقط یک بار در فرایند تولید به کار گرفته می‌شود. ب- سرمایه ثابت؛ آن قسمت از سرمایه است که چندین بار در فرایند تولید قرار می‌گیرد (ژید، ۱۳۴۳: ۲۵). در تعریف دقیق تر، سرمایه‌گذاری تغییر در دارایی مالی و فیزیکی که دارای طول عمر مفید یک سال یا بیشتر هستند از قبیل زمین، تجهیزات، ماشین‌آلات، تسهیلات ذخیره‌سازی، دام و نظایر آن است (Zepeda, 2001:5).

برخی از محققان، سرمایه‌گذاری را فرایند تقبل هزینه به منظور افزایش سرمایه تعریف کرده‌اند و برخی دیگر آن را عمل تبدیل پول به سایر انواع دارایی‌ها برای مدت قابل ملاحظه‌ای از زمان معرفی کرده‌اند. برخی دیگر، معتقدند سرمایه‌گذاری روشی است که کالا یا پول غیرمولد را به سرمایه مولد تبدیل کرده و تشکیل

ابهر (دهستان صائین قلعه) است؛ زیرا این منطقه در دو دههٔ اخیر، به دلیل قرارگیری در موقعیت جغرافیایی مناسب، پتانسیل‌های طبیعی و کشاورزی و سرمایهٔ انسانی، به ویژه با شروع پرداخت اعتبارات بانکی و خرید، سرمایه‌گذاری‌های فردی و خصوصی در منطقه در زمینه‌های توسعهٔ دامداری، شیلات و کشاورزی، به طور متوسط افزایش قابل توجهی یافته است. بر این اساس، هدف از این پژوهش عملکرد سرمایه‌گذارهای بخش خصوصی در کاهش فقر روستایی می‌باشد و در پی پاسخگویی به سؤالات کلیدی زیر است:

- ۱- آیا سرمایه‌گذاری خصوصی توانسته است منجر به بهبود شاخص‌های کاهش فقر روستای در محدودهٔ مورد مطالعه شود؟
- ۲- شدت اثرگذاری سرمایه‌گذاری خصوصی، به لحاظ توزیع فضایی در بین روستاهای مورد مطالعه چگونه است؟

مبانی نظری

الف: سرمایه: تعاریف و مفاهیم

در رویکرد معیشت پایدار، بر نقش دارایی‌ها و سرمایه‌های جامعه در اشکال متعدد، به عنوان عاملی مؤثر در کاهش فقر روستایی از طریق کاهش آسیب‌پذیری و شوک‌ها و همچنین، ایجاد انگیزه و فرصت‌های مناسب تأکید شده است (Hamilton-Peach and Townsley, 2004:3)؛ به طوری که در این رویکرد، بهبود شرایط زندگی جامعه و کاهش فقر از طریق استفادهٔ مناسب از دارایی‌های ملموس و غیرملموس صورت می‌گیرد که در این بین، کیفیت دارایی‌های مالی و فیزیکی انباشته‌شده و سرمایه‌گذاری آنها اهمیت اساسی دارند (Chambers and Conway, 1991:7-8). در این رابطه، «سرمایهٔ مالی» به مجموعه وجوه نقدی و یا ثروتی که قابلیت ذخیره یا سرمایه‌گذاری داشته باشد، اطلاق می‌شود (Gourinchas and Jeanne, 2007:1) که با توجه به مشخصه‌های بارز آن از قبیل دارابودن قابلیت جابجایی و جریان؛ ذخیره‌سازی؛ انعطاف‌پذیری بالا و تأمین اعتبار فعالیت‌های توسعه

سرمایه را امکان‌پذیر می‌سازد (خالدی، یزدانی، حقیقت‌نژاد شیرازی، ۱۳۸۷: ۲۲۸-۲۰۵).

ب- سرمایه‌گذاری روستایی و کاهش فقر

بررسی‌های صورت‌گرفته نشان می‌دهد که بیشتر فقیران روستایی، در مناطقی با ویژگی‌هایی از قبیل بازدهی اندک منابع آب‌وخاک، بهره‌وری پایین فعالیت‌های کشاورزی، حاکمیت شیوه‌های سنتی در بهره‌برداری‌های کشاورزی، سوانح طبیعی از قبیل خشکسالی‌های متوالی و سیلاب‌های مخرب و تنزل کیفیت محیط زیست، زندگی می‌کنند؛ لذا، دسترسی به منابع رسمی و غیر رسمی سرمایه که توسط سازمان‌های دولتی و غیر دولتی صورت می‌گیرد می‌تواند راهبرد موثری برای فرایند توسعه از طریق کسب و کارهای کوچک باشد (Escap, 1996:146) و زمینه را برای ایجاد اشتغال مؤلد، افزایش تولید و درآمد، افزایش آگاهی‌ها و ترویج نوآوری، بالا بردن سطح زندگی و رفاه روستایی، کاهش آسیب‌پذیری اجتماعی و اقتصادی، وارد کردن زنان به جریان توسعه و نظایر آن مهیا می‌سازد (UNDP, 2002:6).

به عبارات دیگر، مناطق روستایی کشورهای در حال توسعه با فرصت‌ها و چالش‌های متعددی مواجه‌اند که رسیدن به موفقیت در این فرایند مستلزم اتخاذ سیاست‌های توسعه‌ای مناسب، استفاده مؤثر از منابع مالی کمیاب و اولویت‌دادن به سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های غیرزراعی است (OECD, 2006:21). سرمایه‌گذاری در مناطق روستایی اعم از فعالیت‌های کشاورزی یا غیر کشاورزی، علاوه بر بهبود سطح بهره‌وری تولید به ایجاد تغییرات ساختاری در تأمین غذا، ایجاد اشتغال و درآمد، به بهبود امنیت غذایی می‌انجامد (FAO, 2012)؛ بنابراین، سرمایه‌گذاری در مناطق روستایی و به‌ویژه توسعه کارآفرینی روستایی علاوه بر این که به‌عنوان راه‌حلی مناسب برای مبارزه با فقر روستایی قلمداد شده است، می‌تواند به منزله راهی برای اصلاح تعصب شهری در توسعه اقتصادی باشد. به‌طوری‌که، سرمایه‌گذاری در کسب‌وکارها و

شرکت‌های کوچک مقیاس روستایی با توجه به اثرات مستقیم و غیرمستقیمی که در ایجاد اثرات تکاثری مثبت بر روی اقتصاد روستایی دارد، به‌منزله موتور محرکه توسعه اقتصادی محلی معرفی می‌شود (Reardon, 2014:3). در این رابطه، سرمایه‌گذاری مستقیم بخش خصوصی در فعالیت‌های کشاورزی و غیر کشاورزی در مناطق روستایی علاوه بر ایجاد اشتغال و متنوع‌سازی آن و افزایش ارزش افزوده کشاورزی، نقش مهمی در ایجاد تعادل بین تولید و مصرف ایفا می‌کند (Fan et al, 2005:14). سرمایه‌گذاری غیردولتی با توجه به بازگشت سریع‌تر سرمایه، تأکید بیشتری بر روی توسعه صنایع تبدیلی و تولیدی و فعالیت‌های غیرزراعی کشاورزی دارند که می‌تواند به ایجاد و گسترش فرصت‌های شغلی و درآمدی برای فقیرترین اقشار منجر شود (Global Harvest Initiative, 2010: 125). از دیدگاه دپارتمان توسعه کشاورزی ایالات متحده، افزایش سرمایه‌گذاری فردی و خصوصی در مناطق روستایی با منشأ شهری در مقیاس منطقه‌ای بیانگر ارتباطات و پیوندهای اقتصادی-اجتماعی عمیق بین آنهاست که می‌تواند به قابلیت رقابت‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در تولید منجر شود (رومیانی، ۱۳۹۲: ۶۵). به‌عنوان مثال، بررسی تجارب سرمایه‌گذاری روستایی در کشورهای در حال توسعه مانند بنگلادش، هند، برزیل، تایلند، چین و نظایر آن نشان می‌دهد که تا حدود زیادی توانسته است به کاهش فقر موجود در مناطق روستایی در این کشورها غلبه کند (Chen and Korinek, 2010: 963-987).

از دیدگاه بانک جهانی (۱۹۹۷) انتقال منابع مالی با بهره‌گیری از سیاست‌های صحیح نقش مؤثری در یکپارچه‌سازی بازارهای مالی و همگرایی آنها ایفا می‌کند که این امر می‌تواند بستر مطمئنی را برای توسعه مناطق روستایی فراهم سازد (The World Bank, 1997:1). مطالعه افسر (۱۹۹۹) در بنگلادش نشان داده است که پیوندهای اجتماعی و خویشاوندی بین مهاجران روستایی-شهری نقش مهمی در انتقال منافع حاصل از درآمد شهری به مناطق روستایی در قالب

شاگری و موسوی (۱۳۸۲)، در مقاله‌ای با عنوان «بررسی عوامل بر سرمایه‌گذاری خصوصی و دولتی در بخش کشاورزی» به این نتیجه رسیدند که ارزش افزوده بخش کشاورزی در درازمدت بر سرمایه‌گذاری خصوصی در بخش کشاورزی تأثیری ندارد. همچنین، موجودی سرمایه دوره قبل، با توجه به مدل برآورد شده و ضریب به دست آمده بر سرمایه‌گذاری خصوصی در بخش کشاورزی، تأثیر مثبت دارد و حجم اعتبارات پرداختی نیز با ضریبی معادل ۰/۷۶ بر سرمایه‌گذاری خصوصی در بخش کشاورزی تأثیرات مثبت دارد.

رضایی مقدم و کرمی (۱۳۸۵)، در مقاله‌ای با عنوان «ترویج کشاورزی، فقر و کشاورزی پایدار: کاربرد تحلیل مسیر»، به این نتیجه رسیدند که بین متغیرهای توسعه کشاورزی و تخریب محیط زیست و در نتیجه فقر و ناپایداری توسعه، رابطه معناداری وجود دارد. خالدی و همکاران (۱۳۸۷)، در مقاله «مطالعه فقر روستایی ایران و تعیین عوامل مؤثر بر آن با تأکید بر سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی» به این نتیجه رسیدند که هرچند سرمایه‌گذاری انجام شده در بخش کشاورزی، رشد اقتصادی را به همراه داشته است؛ اما میزان و توزیع منافع حاصل از این رشد در سطحی نبوده است که فقر روستایی را تحت تأثیر قرار دهد؛ از این رو، علاوه بر کنترل نرخ تورم و بهبود توزیع منافع حاصل از رشد اقتصادی بخش کشاورزی، باید تزیق سرمایه بخش کشاورزی به منظور حمایت از اقشار فقیر، به شکل ویژه در سیاست‌های توسعه سرمایه‌گذاری این بخش مورد توجه قرار گیرد.

ترکمانی و جمالی مقدم (۱۳۸۷)، در مقاله‌ای با عنوان «بررسی اثرات مستقیم و غیرمستقیم سرمایه‌گذاری‌های عمرانی دولت بر رشد بهره‌وری کل و فقرزایی در مناطق روستایی ایران»، به این نتیجه رسیدند که کشش‌های فقر روستایی نسبت به سرمایه‌گذاری در توسعه و عمران روستایی بیش از سایر سرمایه‌گذاری‌های عمرانی دولت در امور روستایی بوده است؛ اما سرمایه‌گذاری در این زمینه بر رشد بهره‌وری کل عوامل تأثیری مثبت ندارد. سرمایه‌گذاری

سرمایه‌گذاری بخش خصوصی راهبردی برای مبارزه با فقر روستایی ...

سرمایه‌گذاری معکوس غیردولتی ایفا کرده است (Afsar, 1999: 235-249). در همین رابطه، مطالعه (Zhang et al, 2006) در کشور چین نیز نشان می‌دهد که بازگشت سرمایه از شهر به روستا و سرمایه‌گذاری ناشی از انتقال بخشی از درآمد در قالب سرمایه‌گذاری‌های فردی در روستاها، نقش مهمی در تنوع بخشی به تولیدات مناطق روستایی از طریق توسعه کارآفرینی در فعالیت‌های غیرکشاورزی داشته است که به کاهش برون کوچی و استخدام افراد فاقد زمین و نظایر آن و در نهایت ارتقای سطح رفاه روستایی در این کشور داشته است (Zhang et al, 2006). علاوه بر این، سرمایه‌گذاری معکوس یا سرمایه‌گذاری افراد شهرنشین در مناطق روستایی می‌تواند نقش مهمی در توسعه ارتباطات و تقویت روابط بازاری و ارتقای نقش تولیدی روستاها در اقتصاد منطقه‌ای به دنبال داشته باشد.

لینچ (۲۰۰۵) از نوعی جریان رسمی سرمایه در قالب پول حواله شده از طرف ساکنان شهر برای اقوام ساکن در روستا یاد می‌کند که این جریان در کشورهای در حال توسعه می‌تواند به تسهیل فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی و تشکیل سرمایه در مناطق روستایی منجر شود (لینچ، ۱۳۸۶: ۱۸۴). دوهان (۱۹۹۹) به پول‌های ارسال شده به روستاها، به عنوان یکی از مهمترین جنبه‌های مثبت مهاجرت توجه می‌کند؛ چراکه می‌تواند اثر رخنه به پایین را فراهم کند (De haan, 1999: 1-2).

به عقیده برخی از محققان، سرمایه‌گذاری در مناطق روستایی در یک بازه زمانی ۳ تا ۱۵ سال می‌تواند به شکل‌گیری پایدار سرمایه منجر شده و به انتقال تکنولوژی و ایده‌های جدید که نتیجه آنها افزایش تولید، توسعه زیرساخت‌ها و صنایع محلی، بهره‌وری و ارتقای درآمد و کارآفرینی روستایی بیانجامد (Cramon-Taubadel et al, 2009).

باتوجه به موضوع تحقیق، مطالعات مختلفی در زمینه سرمایه‌گذاری در توسعه روستایی صورت گرفته که به تعدادی از آنها اشاره می‌کنیم:

روش‌شناسی و معرفی منطقه مورد مطالعه

نوع تحقیق کاربردی و روش‌شناسی مورد استفاده توصیفی - تحلیلی می‌باشد. برای گردآوری داده‌های مورد نیاز، از روش کتابخانه‌ای و میدانی با بهره‌گیری از پرسشنامه استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری - توصیفی و استنباطی مبتنی بر آزمون t تک‌نمونه‌ای، فریدمن، ویلکسون و ضریب همبستگی بهره گرفته شده است. همچنین، برای اولویت‌بندی روستاهایی که از سرمایه‌گذاری خصوصی بهره گرفته‌اند، از مدل ویکور استفاده شده است. به منظور ارزیابی سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در کاهش فقر روستایی از دیدگاه ساکنان در روستاهای نمونه در ۷ معیار (اشتغال‌زایی، درآمدزایی، کاهش مهاجرت، مشارکت و همکاری، تغییرات کاربری اراضی، تأمین زیرساخت‌ها و تخریب محیط) به شرح جدول (۱) به تهیه و تدوین پرسشنامه، مطابق با طیف لیکرت اقدام شده است. جامعه آماری در این تحقیق ۳۳۴۳ خانوار ساکن در روستا بود که با خطای ۰/۰۵ حجم نمونه از طریق فرمول اصلاح‌شده کوکران^۱، ۱۰۴ پرسشنامه طراحی شده و بین سرپرست‌های خانوارهای روستایی به صورت تصادفی توزیع شده است.

در زمینه جاده‌سازی، بر کاهش فقر روستایی مؤثر است و از این لحاظ، در رتبه دوم قرار دارد. رتبه بعد، به سرمایه‌گذاری در تحقیقات کشاورزی اختصاص دارد که تأثیر آن بر رشد بهره‌وری کل نیز مثبت بوده است. براساس نتایج محاسبات، تأثیر بیشتر انواع سرمایه‌گذاری‌های عمرانی دولت بر فقر روستایی به صورت مستقیم است.

شاطریان و گنج‌پور (۱۳۸۹)، در مقاله «تأثیرات سرمایه‌گذاری‌های عمرانی در توانمندسازی روستاها (مطالعه موردی: روستاهای بخش ابوزیدآباد شهرستان کاشان)»، به بررسی نقش سرمایه‌گذاری دولتی در توسعه روستایی پرداخته‌اند که نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که همبستگی و رابطه معناداری میان میزان سرمایه‌گذاری عمرانی و توانمندسازی روستاها وجود ندارد.

پورطاهری، طالبی، رکن‌الدین افتخاری (۱۳۸۹)، در مقاله «تحلیل عوامل اقتصادی و اجتماعی مؤثر بر کاهش فقر روستایی با تأکید بر فقر غذایی، بخش خلیجستان استان قم»، به این نتیجه رسیدند که عوامل اقتصادی در مقایسه با عوامل اجتماعی نقش بیشتری در شکل‌گیری فقر در منطقه مورد مطالعه دارد. به طوری که، مجموع عوامل اقتصادی در تحلیل روابط، ۵۴/۴ درصد تغییرات و عوامل اجتماعی نیز در مجموع ۱۴/۵ درصد تغییرات شاخص فقر را توجیه می‌کنند و به نظر می‌رسد که در تدوین برنامه‌های مبارزه با فقر روستایی در منطقه مورد مطالعه، باید مجموعه‌ای از عوامل اقتصادی و اجتماعی در نظر گرفته شوند.

اکبری‌ان و قاضی (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با عنوان «سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های اقتصادی و بررسی تأثیر آن بر رشد اقتصادی»، به بررسی نقش سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های اقتصادی پرداخته‌اند. نتایج حاصله از تجزیه و تحلیل متغیرها نشان می‌دهد که در بلندمدت اثر سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های اقتصادی بر روی تولید ناخالص داخلی بدون نفت مثبت است.

جدول ۱. معیارها و شاخص‌های سنجش فقر روستایی

معیارها	متغیرها	
سرمایه‌گذاری در فعالیتهای کشاورزی و زراعی، دامداری، باغ‌ها، شیلات، خدمات و کارآفرینی، خدمات آب و برق، بهداشت و درمان، ابزار ماشین و وسایل نقلیه، مسکن، تجهیزات و تسهیلات و ...	مالی (اقتصادی)	سرمایه‌گذاری خصوصی
ایجاد اشتغال در فعالیتهای کشاورزی، دامداری، باغات و شیلات، خدمات و توسعه فعالیتهای کارآفرینی و ...	اشتغال‌زایی	فقر روستایی
تنوع‌بخشی به منابع درآمدی خانوار، دسترسی به کالاهای ضروری و مصرفی، پس‌انداز برای تفریح و مسافرت، پس‌انداز برای تأمین غذا و پوشاک و ...	درآمدزایی	
کاهش مهاجرت ساکنان به‌ویژه جوانان مهاجرپذیر روستاها، جذب سرمایه‌های مهاجران و کارآفرینان ساکن در شهر با منشأ روستایی، درون‌کوچی و بازگشت مهاجران سال‌های قبل، امنیت برای سرمایه‌گذاری و ...	کاهش مهاجرت	
همکاری با سرمایه‌گذاری در امور روستا، مشارکت در تأمین هزینه‌های عمومی، همیاری در تأمین هزینه‌های خدمات، همدلی در میان اهالی روستا با سرمایه‌گذاران و ...	مشارکت و همکاری	
زمین (آبی، دیم، باغ‌ها، تعداد قطعات زمین)، استفاده زیاد از سموم دفع آفات و کودهای شیمیایی، تغییرات کاربری‌ها در دامنه‌ها و مراتع محدوده یافت روستا و ...	تغییرات کاربری	
خدمات آب و برق، بهداشت و درمان، ابزار ماشین و وسایل نقلیه، بهبود وضعیت مسکن، آموزش و پرورش و ...	زیرساخت‌ها	
حاصلخیزی منابع، تنوع منابع طبیعی، تخریب زیبایی‌های طبیعی و زمین‌های کشاورزی مرغوب، تنوع پوشش گیاهی، تخریب پوشش‌های گیاهی به‌دلیل خاکبرداری و ساخت‌وساز مرغداری‌ها و گاوداری‌ها و ...	تغییرات محیطی	

(منبع: صابری‌فر و قیصاری، ۱۳۸۸: ۱۵-۳۶؛ پورطاهری و همکاران، ۱۳۸۹: ۸۰-۶۱؛ فیروزآبادی و عظیم‌زاد، ۱۳۹۱: ۱۲۰-۱۰۰)

به‌دست آمده از سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰ جمعیت دهستان بالغ بر ۱۲۲۶۰ نفر و ۳۳۴۳ خانوار می‌باشد (جدول ۲).

منطقه مورد مطالعه دربرگیرنده دهستان صائین‌قلعه از توابع شهرستان ابهر در استان زنجان است که در مسیر محور ارتباطی جاده ترانزیت تهران- تبریز و بزرگراه قزوین- زنجان واقع شده است. براساس اطلاعات

جدول ۲. توزیع فراوانی سرمایه‌گذاری‌های خصوصی به تفکیک گروه‌های شغلی

روستاها	زمینه سرمایه‌گذاری	تعداد	اشتغال‌زایی (نفر)	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
صائین‌قلعه	تخم بلدرچین	۱	۳	۲/۵	۲/۵
	گاوداری	۷	۲۱	۱۷/۵	۲۰
	پرورش ماهی	۴	۱۲	۱۰	۳۰
	زنبور عسل	۱۰	۲۰	۱۶/۶	۴۶/۶
	مرغداری	۸	۶۴	۵۳/۳	۹۹/۹
اودره	گاوداری	۲	۸	۵۷/۱	۵۷/۱
	مرغداری	۱	۶	۴۲/۸	۹۹/۹
پیر زاغه	گاوداری	۴	۸	۶۱/۵	۶۱/۵
	پرورش ماهی	۳	۳	۲۳/۰	۸۴/۵
	پرورش قارچ	۱	۲	۱۵/۳	۹۹/۸
چرگر	گاوداری	۱۰	۳۰	۶۲/۵	۶۲/۵
	مرغداری	۳	۱۵	۳۱/۲۵	۹۳/۷
	پرورش ماهی	۱	۳	۶/۲۵	۹۹/۹
ارهان	گاوداری	۱	۶	۱۰۰	۱۰۰
عمیدآباد	مرغداری	۳	۹	۸۱/۱	۸۱/۱
	گاوداری	۱	۲	۱۸/۱	۹۹/۲

(منبع: یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۳)

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

پاسخگویان دیپلم و بالاتر است. علاوه بر این، وضعیت شغلی پاسخگویان بیانگر آن است که ۳۱/۷ درصد کشاورز، ۲۷/۹ درصد دامدار، ۱۱/۵ درصد خدمات، ۲۲/۱ درصد کارمند و ۶/۷ درصد بازنشسته بوده و از لحاظ بُعد خانوار، ۱۱/۵ درصد دو نفر، ۴۰/۴ درصد بین ۳ تا ۵ نفر و ۴۷/۱ درصد نیز ۶ نفر و بالاتر می‌باشند.

یافته‌های توصیفی نشان می‌دهد، از مجموع ۱۰۴ نفر پاسخگو، ۷۸/۱ درصد را مرد و ۲۱/۱ درصد را زن تشکیل می‌دهد که بررسی وضعیت سن آنها مبین آن است که بیشترین آنها (۴۰/۴ درصد) در گروه سنی ۲۵-۳۵ سال قرار دارد و از لحاظ وضعیت تحصیلات ۱۳/۵ درصد بی‌سواد، ۱۲/۵ درصد ابتدایی، ۲۶ درصد راهنمایی، ۳۳/۷ درصد دبیرستان و ۱۴/۴ درصد

جدول ۳. ویژگی‌های توصیفی پاسخگویان

مؤلفه‌ها	تعداد افراد خانوار			شغل							تأهل		جنسیت	تحصیلات					سن			
	۲ نفر	۳-۵ نفر	۶ نفر و بالاتر	کشاورز	دامدار	خدمات	کارمند	بازنشسته	مجرد	متاهل	مرد	زن		بی‌سواد	ابتدایی	راهنمایی	دبیرستان	دیپلم و بالاتر	۱۵-۲۵	۲۵-۳۵	۳۵-۴۵	۴۵-۵۵
تعداد	۱۲	۴۲	۴۹	۳۳	۲۲	۱۲	۲۳	۷	۳۹	۶۵	۷۸	۲۲	۱۴	۱۳	۲۷	۳۵	۱۵	۱۹	۴۲	۲۰	۱۶	۷
درصد فراوانی	۱۱/۵	۴۰/۴	۴۷/۱	۳۱/۷	۲۱/۹	۱۱/۵	۲۲/۱	۶/۷	۳۷/۵	۶۲/۵	۷۸/۱	۲۱/۱	۱۳/۵	۱۲/۵	۲۶	۳۳/۷	۱۴/۴	۱۸/۳	۴۰/۴	۱۹/۲	۱۵/۴	۶/۷

(منبع: یافته‌های تحقیق (داده‌های جمع‌آوری شده از مطالعات میدانی، ۱۳۹۳)

این تحلیل نشان‌دهنده نقش تعیین‌کننده سرمایه‌گذاری‌های صورت‌گرفته در منطقه مورد مطالعه در کاهش سطح فقر از دیدگاه پاسخگویان است. همچنین، یافته‌ها نشان می‌دهد، روستاهای چرگر و پیرزاغه در مقایسه با سایر روستاهای دهستان صائین‌قلعه به دلیل دارا بودن وضعیت بهتر دسترسی ناشی از موقعیت جغرافیایی خود در رابطه با محور ارتباطی جاده ترانزیت تهران - تبریز نزدیکی به بزرگراه قزوین - زنجان بیشتر مورد توجه سرمایه‌گذاران خصوصی قرار گرفته‌اند؛ از این‌رو، سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های غیرزراعی در دو روستای مذکور، زمینه مناسبی را برای ایجاد فرصت‌های شغلی از قبیل توسعه اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی، دامداری، باغ‌ها و شیلات، خدمات وابسته به کشاورزی و توسعه فعالیت‌های کارآفرینی و نظایر آن ایجاد کنند.

برای بررسی و سنجش تغییرات صورت‌گرفته در شاخص‌های هفت‌گانه مورد بررسی در زمینه فقر روستایی و شاخص سرمایه‌گذاری‌های صورت‌گرفته توسط بخش خصوصی از آزمون t تک‌نمونه‌ای استفاده شده است. به طوری که این میزان برای تمامی شاخص‌ها بالاتر از میزان مطلوبیت عددی مورد آزمون (معادل میانگین عددی طیف لیکرت مساوی با ۳) ارزیابی شده است. به علاوه تفاوت معناداری نیز برای همه شاخص‌ها مورد بررسی در زمینه فقر روستایی در سطح ۰/۰۱ کاملاً معنادار بوده و جهت تغییرات نیز در همه مؤلفه‌های مورد بررسی به شکل مثبت ارزیابی و برآورد شده است. البته، لازم به ذکر است که مؤلفه‌های مرتبط با اشتغال‌زایی بیشترین فاصله تفاوت از حد مطلوب عددی مورد آزمون را دارا بوده و مؤلفه‌های تغییرات محیطی نیز کمترین میزان را از دیدگاه پاسخگویان نشان می‌دهند. یافته‌های حاصل از

جدول ۴. سطح معناداری ارزیابی ساکنان از معیارهای سنجش فقر روستایی

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳							
معیارها	میانگین	آماره آزمون t	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت از حد مطلوب	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
						پایین تر	بالا تر
اشتغال‌زایی	۳/۵۰	۶/۵۰۷	۱۰۳	۰/۰۰۰	۰/۵۰۰۰	۰/۳۴۷۶	۰/۶۵۲۴
درآمدزایی	۳/۲۶	۳/۳۱۳	۱۰۳	۰/۰۰۱	۰/۲۶۴۴۲	۰/۱۰۶۱	۰/۴۲۲۷
کاهش مهاجرت	۳/۲۸	۴/۰۵۰	۱۰۳	۰/۰۰۰	۰/۲۸۸۴۶	۰/۱۴۷۲	۰/۴۲۹۷
مشارکت و همکاری	۳/۳۳	۴/۰۹۵	۱۰۳	۰/۰۰۰	۰/۳۳۶۵۴	۰/۱۷۳۶	۰/۴۹۹۵
تغییرات کاربری‌ها	۳/۴۳	۶/۰۰۴	۱۰۳	۰/۰۰۰	۰/۴۳۲۰۴	۰/۲۸۹۳	۰/۵۷۴۸
بهبود زیرساخت‌ها	۳/۳۷	۴/۷۶۳	۱۰۳	۰/۰۰۰	۰/۳۷۷۴۰	۰/۲۲۳۰	۰/۵۳۴۵
تغییرات محیطی	۳/۱۸	۲/۳۷۲	۱۰۳	۰/۰۲۰	۰/۱۸۲۶۹	۰/۰۳۰۰	۰/۳۳۵۴

(منبع: یافته‌های تحقیق (داده‌های جمع‌آوری شده از مطالعات میدانی، ۱۳۹۳)

بررسی وضعیت فقر روستایی

برای بررسی و تحلیل اثرات ناشی از توسعه سرمایه‌گذاری در کاهش فقر روستایی در دهستان صائین قلعه از دیدگاه پاسخگویان ساکن در روستاهای نمونه در دوره زمانی قبل و بعد از گسترش سرمایه‌گذاری خصوصی، از آزمون ناپارامتری ویلکاکسون بهره گرفته شده است. همان‌طوری که نتایج حاصل از تحلیل آماری بر روی مؤلفه‌های مورد بررسی در تحقیق در ۷ گروه از مؤلفه‌ها طبق جدول (۵) نشان می‌دهد، در همه شاخص‌ها و مؤلفه‌های تحقیق از دیدگاه پاسخگویان در دوره قبل و بعد از توسعه و گسترش سرمایه‌گذاری تفاوت معناداری در سطح ۹۹ درصد قابل مشاهده است. به‌طوری که از بین مؤلفه‌های بررسی شده، مؤلفه‌های کاهش مهاجرت با مقدار آماره Z در حدود $-۸/۸۲۰$ بیشترین تفاوت معناداری میانگین بین دوره‌های قبل و بعد را در اثر گسترش

سرمایه‌گذاری در منطقه روستایی مورد مطالعه به خود اختصاص داده است؛ بنابراین، می‌توان به این نکته اشاره کرد که مواردی از قبیل ایجاد اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی، متنوع‌شدن زمینه‌های شغلی و توسعه فعالیت‌های کارآفرینی در اثر افزایش سرمایه‌گذاری خصوصی از دیدگاه پاسخگویان، تأثیر بسزایی در کاهش زمینه‌های فقر روستایی و به تبع آن مهاجرت خانواده‌های ساکن در دهستان صائین قلعه به دنبال داشته است. علاوه‌براین، مؤلفه بهبود زیرساخت‌ها از قبیل تأمین خدمات آب و برق، بهداشت و درمان، دسترسی به وسایل حمل‌ونقل، بهبود وضعیت مسکن، خدمات آموزش و پرورش و نظایر آن از بین مؤلفه‌های مورد بررسی، کمترین تفاوت معناداری میانگین در دو دوره قبل و بعد را با مقدار آماره Z در حدود $-۷/۷۸۶$ به خود اختصاص داده است.

جدول ۵. آزمون معناداری دوره قبل و بعد از سرمایه‌گذاری در شاخص‌های فقر روستایی

سطح معناداری	آماره Z	انحراف معیار	میانگین	مؤلفه‌ها	
				قبل	بعد
۰/۰۰۰	-۷/۸۶۶	۰/۷۸۳۶۳	۲/۴۴	قبل	اشتغال‌زایی
				بعد	
۰/۰۰۰	-۸/۶۷۹	۰/۸۱۳۸۹	۱/۵۵	قبل	درآمدزایی
				بعد	
۰/۰۰۰	-۸/۸۲۰	۰/۷۲۶۳۸	۱/۵۵	قبل	کاهش مهاجرت
				بعد	
۰/۰۰۰	-۸/۷۵۵	۰/۸۳۸۰۹	۱/۵۷	قبل	مشارکت و همکاری
				بعد	

۰/۰۰۰	-۸/۷۳۶	۰/۷۳۰۲۹	۱/۶۷	قبل	تغییر کاربری‌ها
		۰/۳۳۸۲۳	۳/۴۳	بعد	
۰/۰۰۰	-۷/۷۸۶	۰/۸۰۸۰۳	۲/۲۹	قبل	بهبود زیرساخت‌ها
		۰/۴۸۰۵۴	۳/۳۷	بعد	
۰/۰۰۰	-۸/۴۵۳	۰/۷۸۵۳۶	۱/۹۰	قبل	تغییرات محیطی
		۰/۴۴۹۴۰	۳/۱۸	بعد	

(منبع: یافته‌های تحقیق (داده‌های جمع‌آوری شده از مطالعات میدانی، ۱۳۹۳)

ضریب همبستگی ۰/۵۸ و سطح معناداری کمتر از ۰/۰۰۵ به دست آمده است (جدول ۷). نتایج محاسبه بیانگر وجود رابطه مستقیم ناقص در سطح آلفا ۰/۰۱ بین شاخص فقر روستایی و سرمایه‌گذاری خصوصی در نواحی روستایی مورد مطالعه است.

هدف اصلی این تحقیق، تعیین رابطه بین سرمایه‌گذاری خصوصی و کاهش فقر روستایی در روستاهای ناحیه مورد مطالعه بوده است. در این ارتباط، با استفاده از آزمون ناپارامتری همبستگی پیرسون به تعیین نوع رابطه بین دو مؤلفه مذکور پرداخته شد که براساس نتایج به دست آمده، مقدار

جدول ۶. ضریب همبستگی بین توسعه و فقر روستایی و سرمایه‌گذاری‌های خصوصی

مؤلفه‌ها	ارزش‌ها	سرمایه‌گذاری خصوصی	توسعه و فقر روستایی
سرمایه‌گذاری‌های خصوصی	همبستگی پیرسون	۱	۰/۵۸۴ (**)
	سطح معناداری	۰	۰/۰۰۴
توسعه و فقر روستایی	تعداد	۱۰۴	۱۰۴
	همبستگی پیرسون	۰/۵۸۴ (**)	۱
	سطح معناداری	۰/۰۰۴	۰
	تعداد	۱۰۴	۱۰۴

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

(منبع: یافته‌های تحقیق (داده‌های جمع‌آوری شده از مطالعات میدانی، ۱۳۹۳)

به طوری که شاخص‌های هفت‌گانه مورد بررسی (اشتغالزایی، درآمدزایی، کاهش مهاجرت، مشارکت و همکاری، تغییرات کاربری‌ها، بهبود زیرساخت‌ها و تغییرات محیطی) در هریک از روستاهای دهستان از داده‌های مستخرج از پرسشنامه مورد سنجش قرار گرفت (جدول ۷).

تحلیل فضایی اثرگذاری سرمایه‌گذاری خصوصی بر فقر روستایی در محدوده مورد مطالعه برای بررسی میزان تأثیرگذاری سرمایه‌گذاری خصوصی (فردی) در میزان کاهش شاخص‌های فقر روستایی از دیدگاه پاسخگویان در روستاهای دهستان صائین‌قلعه، از مدل ویکور استفاده شده است.

جدول ۷. ماتریس مستخرج از شاخص‌های به کار رفته در پرسشنامه

روستاهای نمونه	اشتغالزایی	درآمدزایی	کاهش مهاجرت	مشارکت و همکاری	تغییرات کاربری‌ها	بهبود زیرساخت	تغییرات محیطی
صائین‌قلعه	۳/۱۸۷	۳/۴۲۶	۱/۷۳۵	۱/۵۴۴	۱/۷۰۵	۲/۰۸۸	۱/۷۳۵
اودره	۳/۵۴۴	۳/۴۷۰	۱/۵۷۳	۱/۴۴۱	۱/۵۷۳	۱/۶۳۲	۱/۵۷۳
پیرزاغه	۳/۳۱۵	۳/۰۴۱	۱/۴۷۲	۱/۵۵۵	۱/۷۳۶	۱/۸۴۷	۱/۴۷۲
چرگر	۳/۶۸۰	۲/۹۸۵	۱/۵۱۳	۱/۵۱۴	۱/۷۶۳	۱/۹۵۸	۱/۵۱۳
ارهان	۳/۵۸۸	۲/۹۸۵	۱/۶۰۲	۱/۵۱۴	۱/۵۹۳	۱/۸۶۷	۱/۶۰۲
عمیدآباد	۳/۷۵	۳/۵۸۸	۱/۴۲۶	۱/۶۹۱	۱/۶۳۲	۲/۰۱۴	۱/۴۲۲

(منبع: یافته‌های تحقیق (داده‌های جمع‌آوری شده از مطالعات میدانی، ۱۳۹۳)

کاربری‌ها، بهبود زیرساخت و تغییرات محیطی) نظرخواهی شده است. درنهایت، میزان اهمیت آنها در قالب وزن پیشنهادی متغیرها مشخص شد. به طوری که برای مشخص کردن وزن، ابتدا پاسخ‌ها با هم جمع و سپس از آنها میانگین گرفته شده است.

همچنین، برای تعیین وزن و اهمیت هر یک از معیارهای مورد بررسی، در ابتدا با تدوین پرسشنامه‌ای از ۲۰ نفر از اعضای شورای اسلامی و دهیاران محدوده مورد مطالعه و نخبگان علمی و دانشگاهی درباره اهمیت هر یک از شاخص‌ها (اشتغال‌زایی، درآمدزایی، کاهش مهاجرت، مشارکت و همکاری، تغییرات

جدول ۸. ضریب وزن شاخص‌ها

شاخص‌ها	اشتغال‌زایی	درآمدزایی	کاهش مهاجرت	مشارکت و همکاری	تغییرات کاربری‌ها	بهبود زیرساخت	تغییرات محیطی
وزن	۰/۲۲	۰/۱۷	۰/۱۴	۰/۱۵	۰/۰۹	۰/۱۱	۰/۱۲

(منبع: یافته‌های تحقیق (داده‌های جمع‌آوری شده از مطالعات میدانی، ۱۳۹۳)

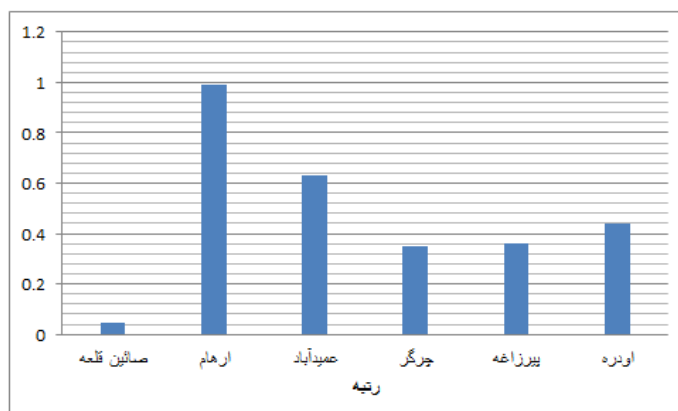
دهستان و دسترسی به جاده‌های ارتباطی، دارای بالاترین رتبه برخورداری و روستایی ارهان با مقدار (۰/۹۹) به دلیل ضعف زیرساخت ارتباطی ناشی از دوری از محورهای اصلی، کوهستانی بودن و فاصله زیاد نسبت کانون دهستان و نظایر آن، دارای پائین‌ترین رتبه به لحاظ برخورداری از میزان سرمایه‌گذاری در بین روستاهای محدوده مورد مطالعه بوده است.

تحلیل فضایی یافته‌های حاصل از کاربرد مدل مذکور، در رتبه‌بندی سطح برخورداری روستاهای مورد مطالعه از مقادیر به دست آمده از شاخص‌های استفاده شده در کاهش فقر روستایی (اشتغال‌زایی، درآمدزایی، کاهش مهاجرت، مشارکت و همکاری، تغییرات کاربری‌ها، بهبود زیرساخت و تغییرات محیطی) نشان‌دهنده وجود تفاوت بسیار زیادی در محدوده مورد مطالعه است جدول (۹). به طوری که روستای صائین‌قلعه با مقدار (۰/۰۴) به دلیل نزدیکی به مرکزیت

جدول ۹. رتبه‌های نهایی

روستاها	صائین‌قلعه	چرگر	پیرزاغه	اودره	عمیدآباد	ارهان
رتبه	۰/۰۴	۰/۳۵	۰/۳۶	۰/۴۴	۰/۶۳	۰/۹۹

(منبع: تحلیل‌های آماری بر روی داده‌های جمع‌آوری شده از مطالعات میدانی، ۱۳۹۳)

شکل ۱. اولویت‌بندی روستاهای مورد مطالعه براساس اثرات سرمایه‌گذاری

(منبع: یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۳)

نتیجه‌گیری

از مهمترین مشکلاتی که امروزه جامعه بشری با آن روبه‌روست، مسئله فقر و نابرابری درآمدی است؛ بنابراین، سیاستگذاران همواره تلاش کرده‌اند تا با اتخاذ سیاست‌های مناسب، حجم و شدت فقر و نابرابری در جوامع و به‌خصوص جامعه روستایی را کاهش دهند. کاهش فقر روستایی، از طریق توسعه منابع انسانی به همکاری بسیار نزدیک و گسترده مردم فقیر ذی نفع نیاز دارد که این همکاری از یک سو، به آگاهی، علم و دانش فردی، دسترسی به سرمایه و منابع مالی، توسعه زیرساختی و استعدادها و توانمندی‌های هر منطقه بستگی دارد و از سوی دیگر، نیازمند سطح آگاهی‌های مردم است که از طریق آموزش، اطلاع‌رسانی و تدارک امکانات بهداشتی، بالا بردن استاندارد مسکن و بهبود تغذیه فقرا صورت می‌گیرد.

نتایج تجزیه و تحلیل آماری بر روی داده‌های گردآوری شده نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری‌های صورت گرفته از سوی بخش خصوصی از دیدگاه ساکنان محلی در مؤلفه‌های کاهش فقر روستایی (اشتغال‌زایی، درآمدزایی، کاهش مهاجرت، مشارکت و همکاری، تغییرات کاربری اراضی، تأمین زیرساخت‌ها و تخریب محیط) تأثیر مثبتی بر جا گذاشته است. به طوری که میانگین عددی و جهت تغییرات رخ داده، مثبت و بالاتر از مطلوبیت عددی مورد آزمون می‌باشد که میانگین طیف لیکرت در نظر گرفته شده است؛ بنابراین، از بیم مؤلفه‌های مورد بررسی، مؤلفه اشتغال‌زایی بیشترین تأثیر و مؤلفه‌های تغییرات محیطی، کمترین میزان را در کاهش فقر روستایی از منظر پاسخگویان نشان می‌دهد.

از طرفی دیگر، نتیجه تحلیل گذشته‌نگر نیز بیانگر تأثیر مثبت و معنادار سرمایه‌گذاری خصوصی در روستاهای نمونه در مؤلفه‌های کاهش فقر روستایی است. به طوری که تفاوت معنادار میانگین‌های دو دوره قبل و بعد و همچنین، آمار Z این مطلب را تأیید می‌کند. از بین مؤلفه‌های هفت‌گانه بررسی شده، مؤلفه کاهش مهاجرت از روستا با مقدار آماره Z در حدود $-۸/۸۲۰$

بیشترین و مؤلفه بهبود زیرساخت‌ها با مقدار آماره Z در حدود $-۷/۷۸۶$ کمترین تفاوت معناداری میانگین بین دوره‌های قبل و بعد را در اثر گسترش سرمایه‌گذاری در منطقه روستایی مورد مطالعه، به خود اختصاص داده‌اند.

تحلیل فضایی اثرگذاری سرمایه‌گذاری خصوصی بر روی شاخص‌های فقر روستایی در محدوده مورد مطالعه نشان می‌دهد که در بین نقاط روستایی صائین‌قلعه، تفاوت برخورداری بسیار بالایی مشاهده می‌شود که در بین روستاهای نمونه روستای صائین‌قلعه بهترین وضعیت و رتبه و روستای ارهان کمترین رتبه را در برخورداری از اثرات سرمایه‌گذاری خصوصی در بهبود شاخص‌های فقر روستایی را دارا می‌باشند.

باتوجه به یافته‌های تحقیق، پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه می‌شود:

- ✓ زمینه‌سازی برای جذب بیشتر سرمایه‌گذاری فردی از طریق ارائه مشوق‌های اقتصادی و ارائه اعتبارات بانکی.
  - ✓ تقویت زیرساخت‌های لازم برای توسعه کشاورزی و دامداری و صنایع.
  - ✓ ارائه خدمات فنی به منظور توسعه صنایع روستایی زودبازده با توجه به موقعیت ارتباطی برتر دهستان.
- استفاده از ظرفیت‌های اجتماعی و مشارکت محلی در توسعه سرمایه‌گذاری در روستاهای دهستان.

منابع

اکبری‌ان، رضا؛ قاعدی، علی (۱۳۹۰). سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های اقتصادی و بررسی تأثیر آن بر رشد اقتصادی. فصلنامه علمی-پژوهشی دانشگاه پیام نور تهران، پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، سال اول، شماره سوم، تابستان ۱۳۹۰، صص ۴۲-۱۵.

پورطاهری، مهدی؛ طالبی، حسین؛ رکن‌الدین‌افتخاری، عبدالرضا (۱۳۸۹). تحلیل عوامل اقتصادی و اجتماعی مؤثر بر کاهش فقر روستایی با تأکید بر فقر غذایی، بخش خلیجستان استان

صادقی، حسین؛ قنبری، علی (۱۳۸۸)، تحولات اقتصادی ایران. جلد دوم. تهران: انتشارات سمت، چاپ سوم.

صرامی، حسین (۱۳۸۶). مرکز پیرامون و رابطه شهر و روستا. فصلنامه جغرافیا و توسعه، وزارت جهاد کشاورزی، شماره ۷۷. صص ۱۱۲-۱۰۰.

فیروزآبادی، سیداحمد؛ عظیم‌زاد، دلارام (۱۳۹۱). فقر روستایی و تخریب محیط زیست (مطالعه موردی: روستاهای سرخون و بیدله از توابع استان چهارمحال و بختیاری). توسعه محلی (روستایی‌روستایی - شهری، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، دوره چهارم، شماره ۲، صص ۱۲۰-۱۰۰.

کاظمی، حسین (۱۳۹۰). تحلیل و بررسی جریان‌های سرمایه اقتصادی در روابط شهر و روستا (مطالعه موردی: شهرستان زنجان). پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه زنجان.

لینچ، کنت (۱۳۸۶). روابط متقابل شهر و روستا در کشورهای در حال توسعه. ترجمه محمد رضا رضوانی، داود شیخی. انتشارات پیام، تهران، چاپ اول.

Aref, A. (2011). Perceived Impact of Education on Poverty Reduction in Rural Areas of Iran, Life Science Journal, 2011; 8(2): 498-501.

Afsar, R. (1999), Rural- Urban dichotomy and convergent: emerging realities in Bangladesh. Environmental and Urbanization. 11(1). 235-249.

Chen, F; Korinek, K (2010). Family Life Course Transitions and Rural Household Economy during China's Market Reform, Demography. 2010 November; 47(4): 963-987.

Cramon-Taubadel, S; Von Anríquez, G; Haen, H de; Nivjevskiy, O. (2009). Investment in developing countries' food and agriculture: Assessing agricultural capital stocks and their impact on productivity. Expert Meeting on How to Feed the World in 2050. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.

De Haan, A. (1999). Livelihoods and poverty: the role of migration- a critical review of the migration Literature. Journal of Development Studies 36(2), pp 1- 47.

Escap, Showing the Way: Methodologies for Successful Rural Poverty Alleviation Projects; Bangkok, ESCAP, 1996.

Fan, S; Chan-Kang, C; Mukherjee, A. (2005). Rural and Urban Dynamics and Poverty: Evidence from China and India, Food Consumption and Nutrition Division Discussion Paper 196, International Food Policy Research Institute, Washington DC, USA.

سرمایه‌گذاری بخش خصوصی راهبردی برای مبارزه با فقر روستایی ... قم. مجله مدرس علوم انسانی - برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دانشگاه تربیت مدرس، دوره ۱۵، شماره ۲، صص ۸۰-۶۱.

ترکمانی، جواد؛ جمالی‌مقدم، الهام (۱۳۸۷). بررسی اثرات مستقیم و غیرمستقیم سرمایه‌گذاری‌های عمرانی دولت بر رشد بهره‌وری کل و فقرزادایی در مناطق روستایی ایران. فصلنامه روستا و توسعه، وزارت جهاد کشاورزی سال ۱۱، شماره ۴، دوره ۸۷، صص ۲۴-۱.

خالدی، کوهسار؛ یزدانی، سعید؛ حقیقت‌نژاد شیرازی، اندیشه (۱۳۸۷). مطالعه فقر روستایی ایران و تعیین عوامل مؤثر بر آن با تأکید بر سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی. فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران، دانشگاه علامه طباطبایی تهران، سال دهم، شماره ۳۵، دوره ۸۷، صص ۲۲۸-۲۰۵.

رضایی‌مقدم، کورش؛ کرمی، عزت‌اله (۱۳۸۵). ترویج کشاورزی فقر و کشاورزی پایدار. مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران دانشگاه شیراز، جلد ۲، شماره ۱، صص ۷۲-۵۵.

رضوانی، محمد رضا؛ اکبری‌ان‌رونیزی، سعیدرضا؛ رجایی، سیدعباس (۱۳۸۷). نقش وجوه ارسالی و سرمایه‌گذاری مهاجران در توسعه روستایی (مورد: دهستان رامشه، شهرستان اصفهان). پژوهش‌های جغرافیای انسانی تهران، دوره ۴۱، شماره ۶۶، صص ۱۶-۱.

رومیانی، احمد (۱۳۹۲). ارزیابی نقش جریان سرمایه شهری - روستایی در توسعه پایدار گردشگری (مطالعه موردی: دهستان حصار ولیعصر - شهرستان بوئین‌زهرا). پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زنجان.

ژید، شارل (۱۳۴۳). اقتصاد سیاسی. ترجمه حبیب‌الله فضل‌الهی. تهران: انتشارات اشرافی. چاپ اول.

شاطران، محسن؛ گنج‌پور، محمود (۱۳۸۹). تأثیرات سرمایه‌گذاری‌های عمرانی در توانمندسازی روستاها (مطالعه موردی: روستاهای بخش ابوزیدآباد شهرستان کاشان). پژوهش‌های جغرافیا روستایی، دانشگاه تهران، شماره ۳، صص ۱۵۲-۱۳۱.

شاکری، عباس؛ موسوی، میرحسین (۱۳۸۲). بررسی عوامل بر سرمایه‌گذاری خصوصی و دولتی در بخش کشاورزی. مجله اقتصاد کشاورزی و توسعه، وزارت جهاد کشاورزی. سال یازدهم، شماره ۴۳ و ۴۴، صص ۸۹-۱۱۵.

صابری‌فر، رستم؛ قیصری، صدیقه (۱۳۸۸). مدیریت اجتماعی مناطق روستایی و کاهش فقر (مطالعه موردی: روستاهایی منطقه حسین‌آباد غیناب سربیشه). فصلنامه روستا و توسعه، وزارت جهاد کشاورزی، سال ۱۲، شماره ۲، صص ۳۶-۱۵.

- Developing Countries, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, 2010.
- IEG (2012). The Private Sector and Poverty Reduction: Lesons From The field, The Independent Evaluation Group (IEG), World Bank, Washington Dc, USA. April 2012.
- Zepeda, L. (2001). Agricultural Investment and Productivity in Developing Countries, Volume 148 of FAO economic and social development paper, Food and Agriculture Organization.
- <https://books.google.com/books?isbn=9251045534>
- FAO (2012). Statistics on Private and Public investment in agriculture: government expenditure, capital stocks and other FAOSTAT datasets, Asia and Pacific Commission on Agricultural Statistics, Twenty-fourth Session. Da Lat, Viet Nam, 8-12 October 2012.
- Chambers, R; Conway, G.R. (1991). Sustainable rural livelihoods: practical concepts for the 21st century, IDS Discussion Paper 296.
- <https://www.ids.ac.uk/files/Dp296.pdf>.
- Hamilton-Peach, J. and Townsley, P. (2004), an IFAD Sustainable Livelihoods Framwork,
- <http://www.ifad.org/sla/framework/index.htm>
- Hautala, K.R. (2013). A Sustainable Livelihood Analysis of Small-Scale Farmers in M'nuock, Cameroon: Local Realities and Structural Constraints, Master thesis in Human Geography, University of OSLO.
- Global Harvest Initiative (2010). Enhancing Private Sector Involvement in Agricultural and Rural Infrastructure Development.
- <http://www.globalharvestinitiative.org/index.php/policy-center/enhancing-private-sector-involvement-in-agricultural-and-rural-infrastructure-development/>
- Reardon, T. (2014). Success Strategies for Poverty-Alleviating Rural Development for Myanmar: Lessons from Asian Experience, Brief Prepared for National Workshop on Rural Development Strategic Framework Agenda, Naypyitaw, Myanmar, November 18, 2013.
- http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/162437/2/Reardon_RD_national_workshop_final.pdf.
- Friedman, M., (1982). the political question: Can we have a national industrial policy or a national regional policy? in: Regional dimentions of industrial policy (M. E. Bell Fand P. S. Lande, Eds.) Health and Company, Washington DC. USA.
- Gaisford, J.D. (1995). International capital mobility, the factor content of trade and Leontief paradoxes, international economic journal 39,175-178.
- Gourinchas, p. o; Jeanne, o. (2007). capital flows to developing countries: the allocation puzzle, working paper 13602, national bureau of economic research, Cambridge, November 2007. [Internet] <http://www.nber.org/papers/w13602>, 2007.
- OECD (2006). Investment Priorities for Rural Development, OECD Rural Policy Conference, Edinburgh, Scotland, October 19-20, 2006
- OECD (2012). Promoting Growth in All Regions: Lessons from across the OECD. March 2012. <http://www.oecd.org/site/govrdpc/4999986.pdf>
- Wales, M. (2008). Investment in Agriculture and Rural Developmen, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, Italy.
- Sana, M; Massey, DS. (2005). "Household Composition, Family Migration, and Community Context: Migrant Remittances in Four Countries" Social Science Quarterly. 2005; 86:509-28.
- The World Bank,(1997), Private Capital Flows to Developing Countries: The Road to Financial Integration (Summary), a World Bank Policy Research Report, April 1997. 10 pages, 1997
- UNDP, (2002). Millennium Development Goals: A Compact among Nations to End Human Poverty, Overview, P.6. www.undp.org.
- Yang D. National Bureau of Economic Research; Cambridge, MA, (2006). "International Migration, Remittances, and Household Investment: Evidence From Philippine Migrants' Exchange Rate Shocks" NBER Working Paper No .123-25.
- Zhang J, Zhang L, Rozelle S, Boucher S. (2006). "Self-employment with Chinese Characteristics: The Forgotten Engine of Rural China's Growth" Contemporary Economic Policy. 2006;24:446-58
- Miller, C., Richter, S., McNellis, P. and Mhlanga, N. (2010). Agricultural Investment Funds For